

PAUL ÉLUARD

1. 12. 1895 - 18. 11. 1952

Je málo básníků, kteří by byli tak věrní pravdě života a poezie, jako je tomu u francouzského básníka Paula Éluarda. Cesta lidského i básnického zrání u něj byla cestou stále hlubšího a přesnějšího uvědomování si vlastního založení, strmou, nelehkou cestou poznávání i vyjadřování základního přesvědčení

Paul Éluard se narodil 14. prosince 1895 v Saint-Denis u Paříže. Jeho otec Clément-Eugene Grindel byl účetním a matka švadlenou. V r. 1908 se Paulovi rodiče přestěhovali do Paříže do průmyslové čtvrti. Paul od mládí zápasil s plicní chorobou. V roce 1912 musel přerušit středoškolská studia a nastoupit léčbu ve švýcarském sanatoriu v Clavadelu. Zde setrval až do konce r. 1914. V letech nuceného odpočinku však intenzivně četl a vzdělával se. Mezi jeho oblíbenými autory byli Nerval, Baudelaire, Lautréamont, Rimbaud, Apollinaire, Duhamel, Vildrac. Četl Whitmanova Stébla trávy, která tehdy přeložil Léon Bazalgette.

Ve švýcarských horách poznal Éluard svou prvou ženu, Rusku Helenu Diakonovou (zvanou Gala), která první vnesla do jeho poezie milostné prvky.

Své první básnické pokusy podepisoval ještě jako Grindel, teprve k významnější sbírce *Povinnost* (1916), napsané pod dojmem válečných prožitků, připojil jméno Paul Éluard (příjmení převzal z dívčího jména své babičky). Sbíрку doplněnou o další básně mu r. 1917 vydal jeho přítel knihvazač, knihkupec a nakladatel Aristid Jules Gonon

V červenci 1918 vychází bez povolení cenzury jako leták na modrém papíru jedenáct *Básní pro mír*. Éluard tuto sbírku rozeslal všem lidem dobré vůle, mj. ji adresoval také Henrimu Barbussovi, který podle jeho úsudku románem *Oheň* napsal "nejprospěšnější knihu ze všech". Válka na Éluarda působila otřesným dojmem. Od prosince 1914, kdy byl mobilizován, ji prožil v lazaretech jako ošetřovatel nemocných, pomocník lékaře, nebo v kanceláři jako telefonista, poté i jako pacient. V době dovolené v únoru 1917 se oženil s Galou, která mu 11. května 1918 dala dceru Cécile.

Po skončení války vstoupil Éluard do hnutí Dada, skupiny protiměšťáckých intelektuálů a po jejím rozpadu spolupracoval se surrealistickým hnutím. Z tohoto vývojového období lze připomenout jeho sbírky básní intimní lyriky. Jedním z milníků

Éluardovy cesty je *Hlavní město bolesti* (1926). Breton s Charem ji označili za vrchol surrealistické lyriky. Byla jedním z odvážných Éluardových básnických experimentů, podobně jako pozdější sbírky citlivé a vroucí milostné poezie *Zákaz poznávání* (1928) a *Láska poezie* (1929), jež je jakýmsi básnickým sbohem lásce ke Gale, jejíž odcizování Paulovi pohřbívalo znenáhla jejich milostný vztah. Jméno nové Éluardovy životní družky Nush (vl. jm. Marie Benzové), s níž se v srpnu r. 1934 oženil, prozařuje sbírky nově inspirované lyriky *Bezprostřední život* (1932), již zmíněná sbírka *Veřejná růže* (1934), *Rozdělené noci* (1935), *Lehce* (1935), kde láska mezi pohlavími přerůstá v lásku k celému lidstvu.

Pro Éluarda se staly rozhodujícími tragické události občanské války ve Španělsku (1936). Hrozná skutečnost ho přivedla k solidaritě s utlačovanými. Vyhranil se tak jeho politický postoj a též jeho verše dostaly nový obsah.

V roce 1938 vydal Éluard sbírku básní *Cours naturel*. Zde byla zahrnuta báseň *Vítězství v Guernice*, v níž vyjádřil své rozhořčení nad fašistickým bombardováním tohoto baskického městečka. Tato báseň, kterou Éluard napsal v létě 1937 a která takřka nerozlučně provázela Picassův obraz Guernica, byla proniknuta pevným optimismem, že v rozvíjejícím se zápase nakonec zvítězí lidská práva. Sbíрку *Cours naturel* ilustroval básníkův celoživotní přítel Pablo Picasso a byla prodávána ve prospěch bojujícího republikánského Španělska.

V letech nacistické okupace a ovzduší hnutí odporu zazněla v plné síle Éluardova poezie jako součást myšlení a cítění francouzského lidu. Éluard se stal národním básníkem Francie. Významná v boji proti okupantům byla sbírka příležitostné poezie *Poezie a pravda 1942* se slavnou vstupní básní *Svoboda* (Liberté). Sbířka je postavena na kontrastu nacistických násilností r. 1942 a lidské touhy po štěstí. V tomtéž roce odešel Paul Éluard do ilegality a spolu s Aragonem se podílel na organizování odboje francouzské inteligence. Své odbojové verše z let 1942-45 shrnul později ve sborníku *Setkání s Němci*.

Doba po osvobození Francie zastihne Éluarda v rozkvětu tvůrčích sil a v odhodlání žít naplno svůj život občanský i osobní. Jeho poezie se načas stala silně politickou (Éluard pracoval v mezinárodním mírovém hnutí), ale brzy znovu převažují její základní témata: láska, citové a etické problémy, úloha poezie ve všedním životě. Právě v těchto letech však prožije Éluard největší osobní krizi. Ta se projeví několika pozoruhodnými obraty v tvorbě poslední vývojové fáze, která představuje vrchol jeho díla.

V posledních šesti letech života Éluard vysáhal a vyzáhl vše, co bylo možno poezií říci, dotkl se hlubin i výšek lidskosti, prožil svou "sezónu v pekle", aby jako Faust byl posléze vzat na milost - nikoliv nebem, nýbrž láskou. Éluardova vrcholná tvůrčí etapa se ohlásila už předtím několika cykly milostné poezie, z nichž zejména *Dlouhé milostné rozjímání* (1945) a *Slib* (1945) zaujmou hloubkou a opravdovostí prožitku i výrazem, otvírajícím nové básnické obzory.

Dne 20. listopadu 1946 náhle zemřela Éluardova žena Nush. Samota a zoufalství po její náhlé smrti, překonávání bolesti a osiřelosti tvorbou, politické zápasy poválečné Evropy, zápas proti bídě a válce za vítězství všelidské lásky inspirovaly sbírku *Politické básně* (1948). Jedna z posledních Éluardových sbírek dostala název *Fénix* (1951). V ní zaznělo básníkově přesvědčení, že navzdory všem potížím se nový svět a nová láska vždy jako bájný pták Fénix znovu a znovu obnovují. Vyjádřil se zde slovy: "*lidé jsou k tomu, aby se domluvili, aby si rozuměli, aby se milovali*"

Krátce před smrtí sestavil Éluard výbor ze své celoživotní tvorby záměrně nazvaný *Básně pro všechny* (1952). Odrážejí se v něm dvě války, které prožil, bolesti a údery, kterých nebyl ušetřen, tužba i naděje. V Éluardových básních se láska dvou bytostí přeměňuje na lásku všelidskou, na vyšší mravní kvalitu, jež je činitelem vývoje.

Paul Éluard zemřel po druhém záchvatu anginy pectoris 18. listopadu 1952. Odpočívá na Pere-Lachaise poblíž hrobu Nush. Chtěl být a byl básníkem, který spíše inspiruje, než je inspirován. Ve své poslední sbírce si napsal příznačný epitaf:

*"Zde leží ten, který nepochyboval
Že jitro prospívá v každém věku
Sotva umřel už myslel na zrození
Neboť právě znovu vyšlo slunce."*

Básník, který takhle znevážil svou smrt, může patřit jen budoucnosti. Zděsil by se, kdybychom začali jeho dílo přitesávat v monument. Usmál by se důvěřivě a přátelsky, kdybychom je viděli jako čistý zdroj, očekávající naší příští žízeň.